

TOMASZ KOZŁOWSKI

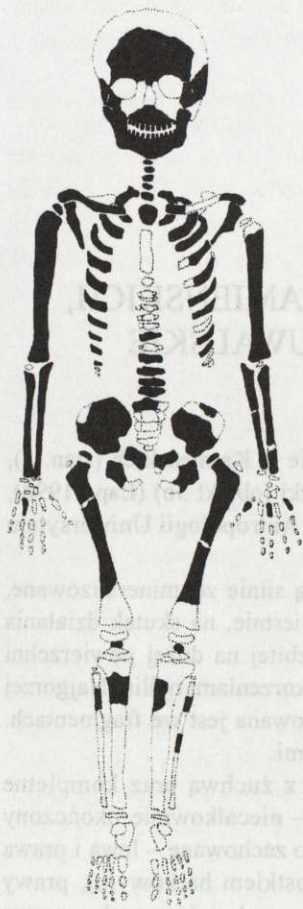
SZKIELET LUDZKI Z MEZOLITYCZNEGO GROBU Z KAMIĘNSKICH, STAN. 1, GM. ORZYSZ, WOJ. SUWALSKIE

W 1996 r. podczas badań archeologicznych na kurhanie w Kamięnskich (stan. 1), nad jeziorem Orzysz odkryto mezolityczny pochówek ludzki (obiekt 3b) (Łapo 1998), który został poddany analizie antropologicznej w Zakładzie Antropologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Stan zachowania szkieletu jest słaby (ryc. 1). Kości są silnie zdemineralizowane, miękkie, kruche, większość z nich jest uszkodzona pośmiertnie, na skutek działania czynników naturalnych. Zewnętrzna warstwa substancji zbitej na dużej powierzchni uległa złuszczeniu. Jamy szpikowe są silnie poprzerastane korzeniami roślin. Najgorzej zachowały się kości podudzia, stóp oraz rąk, czaszka zachowana jest we fragmentach. Barwa kości jest żółto-szara z czarnymi i brązowymi plamami.

Na inwentarz składają się liczne fragmenty czaszki z żuchwą oraz kompletne uzębienie stałe szczęki oraz żuchwy (drugie trzonowce – niecałkowicie ukończony proces wyrzynania, trzecie trzonowce nie wyrżnięte). Słabo zachowane – lewa i prawa łopatka (brzeg boczny z wydrążeniem stawowym i wyrostkiem barkowym), prawy obojczyk, koniec mostkowy i barkowy lewego obojczyka, rękojeść mostka, prawe (komplet) i fragmenty lewych żeber, fragmentarycznie zachowane kręgi – kompletny jest jedynie odcinek szyjny, w pozostałych przypadkach w większości zachowane są tylko łuki, następnie fragment części bocznej kości krzyżowej, fragmenty miednicy (uszkodzona lewa i prawa kość biodrowa, lewa oraz prawa kość kulszowa – również uszkodzone, prawa kość łonowa), lewa (uszkodzona) a także prawa kość ramienna, głowa prawej kości ramiennej, kości prawego i lewego przedramienia (kości łokciowe i promieniowe uszkodzone), nieliczne kości ręki (nadgarstka i palców), lewa i prawa kość udowa (uszkodzone – bez końców dalszych), głowa lewej i prawej kości udowej, lewa oraz prawa rzepka, liczne, drobne fragmenty trzonów lewej i prawej kości piszczelowej jak również strzałkowej (w większości nieidentyfikowalne).

Wiek określono na podstawie stopnia zaawansowania kostnienia szkieletu oraz kolejności formowania się uzębienia stałego oraz zaawansowania rozwoju zawiązków zębowych (wg. Standards 1994). Dodatkowo wykorzystano wzorce długości kości dzieci (Florkowski, Kozłowski 1994).

Ryc. 1. Kamięskie, stan. 1, gm. Orzysz. Stopień zachowania szkieletu (czarnym kolorem oznaczono zachowane kości).

Wg. T. Kozłowskiego.

Fig. 1. Kamięskie, Site 1, Orzesze commune, Suwałki province. A state of the skeleton preservation (survived bones marked black).

After T. Kozłowski.

Wiek w chwili śmierci ustalono:

- na podstawie uzębienia na ok. 15 lat (+/- 36 miesięcy),
- na podstawie zaawansowania kostnienia szkieletu na ok. 15 lat,
- na podstawie długości obojczyka, kości łokciowej, promieniowej, ramiennej oraz kości biodrowej na 12–15 lat.

Ze względu na wiek osoby w chwili śmierci, nie można określić płci z całą pewnością. Cechy dymorficzne są wyrażone niezmiernie słabo. Delikatna budowa kośćca oraz czaszki może jednak przemawiać za płcią żeńską. Niemniej tę diagnozę należy traktować ostrożnie.

Nie odnotowano stanów patologicznych, anomalii rozwojowych oraz innych cech szczególnych. Brak przesłanek do wnioskowania o przyczynie śmierci.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż szkielet zachowany jest słabo. Kości reprezentują osobnika młodocianego, którego wiek w chwili śmierci wynosił około 13–15 lat (koniec *Infans* II). Płci jednoznacznie nie udało się określić, jednak nie wykluczone, że szczątki należały do osoby płci żeńskiej. W obrębie szkieletu nie stwierdzono zmian patologicznych. Młody wiek osoby w chwili śmierci, z czym wiąże się nie ukończony proces wzrastania i formowania się kości, praktycznie uniemożliwia morfologiczną analizę porównawczą.

Nasuwa się tu jednak wniosek, że model rozwojowy charakteryzujący zmarłą osobę najprawdopodobniej nie odbiegał od modelu, który reprezentowany był np. w populacji wczesnośredniowiecznej z Gruczna, woj. bydgoskie (XI–XIV w.), dla której opracowano standardy wielkości poszczególnych kości w zależności od wieku zębowego (Florkowski, Kozłowski 1994). Obserwacja ta jest jednak tylko jednostkowym spostrzeżeniem, nie należy więc dokonywać uogólnień na całą populację macierzystą.

Pomiary:

- obojczyk:
największa długość trzonu 101 mm (prawy)

- największa średnica w środku trzonu 10 mm (prawy)
– kość ramienna:
największa długość trzonu 227 mm (prawy)
największa szerokość kłykcia 42 mm (prawy), 43 mm (lewy)
średnica trzonu na środku 18 mm (prawy), 17 mm (lewy)
– kość łokciowa:
największa długość trzonu 192 mm (lewy)
średnica trzonu na środku 11 mm (prawy), 11 mm (lewy)
– kość promieniowa:
największa długość trzonu 169 mm (lewy)
średnica trzonu na środku 12 mm (prawy), 12 mm (lewy)
– kość udowa:
średnica trzonu na środku 22 mm (prawy), 21 mm (lewy)
– kość biodrowa:
wysokość 103 mm (lewa)
– kość kulszowa:
szerokość 42 mm? (prawa)
– rzepka:
długość 36 mm (lewa).

*Zakład Antropologii
Instytut Ekologii i Ochrony Środowiska
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu*

BIBLIOGRAFIA

- F l o r k o w s k i Andrzej, K o z ł o w s k i Tomasz
1994 *Ocena wieku szkieletowego dzieci na podstawie wielkości kości*, „Przegląd Antropologiczny” 57, z. 1–2, s. 71–86.
- Ł a p o Jerzy Marek
1998 *Mezolityczny zespół grobowy spod kurhanu w Kamięnskich, stan. I, gm. Orzysz, woj. Suwałki*, Spraw. Arch., w niniejszym tomie.
- S t a n d a r d s
1994 *Standards for data collection from human skeletal remains*, „Arkansas Archeological Survey Research” 44.

TOMASZ KOZŁOWSKI

A MESOLITHIC HUMAN SKELETON DISCOVERED AT KAMIEŃSKIE, SITE 1, ORZESZE COMMUNE, SUWAŁKI PROVINCE

(Summary)

In 1996 in a course of archaeological excavations of a mound at Kamieńskie, Site 1, Orzesze commune, Suwałki province, a Mesolithic human grave (feature 3b) was discovered. The human remains were subjected to the anthropological analysis in the Mikołaj Kopernik University in Toruń.

The skeleton is poorly preserved (Fig. 1). It represents a young individual approximately 13–15 years of age at death (terminal *Infans* II). The sex of the remains cannot be definitely determined; it is more likely a female. The bones do not show any pathological changes.

The skeletal remains resemble a developmental model, represented by for example, the Early Medieval people from Gruzno, Bydgoszcz province (11th–14th centuries). However, this is only an isolated observation that should not be generalized.

Translated by Jerzy Kopacz